

Sämmilij ovtviärdásâšvuodâ já vuoigâdвуodâi olášume kalga pyeredid

Sämmiliih láá algâaalmug, kiäid vuádulaahâ torvee vuoigâdвуodâ jieijâs kielân já kulttuurân sehe toid lahtojeejie jiešhaldâšem. Oovtviärdásâšvuodâvâldâlâš lii ovdedâm sämmilij vuoigâdвуodâi olášume sehe ciälkkámušâiguin lahâasâtemhavváid já ovtâskâs tábâhtusâin, main sämmiláid lii čuoccâm oovtviärdásâšvuodâlaavâ kieldim olgoštem kielâ tâi algâpuáttim vuáđuul.

Sämitiggelaavâ uđâsmitem lii merhâšittee lävkki sämmilij vuoigâdвуodâid

Sämmilij jiešhaaldâšmist kuávdâšlumos instituutio lii sämitigge. Vyeimist orroo sämitiggelaavâst láá vááijuvvuodah, maid láá iskâm tivvood jo mangij, mutâ taan räi lahâiävtuttâsah láá kománâm.

Oovtviärdásâšvuodâvâldâlâš ana sämitiggelaavâ uđâsmitem tehálâš lävkkim algâaalmug sämmilij vuoigâdвуodâi pyereeb olášumán Suomâst. Sehe Euroop räädi já Ovtâstum aalmugij olmoošvuoigâdвуotâsopâmušâi kocceemorgaaneh láá Suomân kyeskee avžuuttâsâinis váldám oovdân kiärdooh täärbu sämmilij jiešmeridemvuoigâdвуodâ já oovtviärdásâšvuodâ oovdedmân. Majemussân áášán vaaldij pele OA olmoošvuoigâdвуodâkomitea avžuuttâsâinis Suomâ meriáigâsâšraapoort vuáđuul vyesimáánust 2021.

Vâldâlâš kiäččá, ete iävtuttum lahâiävtuttâs ovdedičij tai mittomeerij olášume. Lahâiävtuttâs nannee sämmilij jiešmeridemvuoigâdвуodâ jieijâs kielân já kulttuurân kyeskee aašijn. Laavâ nubâstusâiguin västiduvvoo meiddei OA olmoošvuoigâdвуotâkomitea ton 2019 adelem miärdâsâin oovdân pyehtim olmoošvuoigâdвуotâluávkkmáid sämitigge valjâluvâttâlmân merkkimân kyeskee aašijn.

Sämitigge väljejuvoo olášuttid kielân já kulttuurân lahtojeejie jiešmeridemvuoigâdвуodâ. Iävtuttâs miäruštâlmáin sämmilâšvuodâst visâsmittoo, ete valjâluvâttâlmân merkkejum ulmuin lii ellee ohtâvuotâ sämmilâš kielân já kulttuurân.

Oovtviärdásâšvuodâvâldâlâš kiäččá, ete laahân iävtuttum vatâmušah olgoštem kiäldusist sehe almolávt ete eromâšávt valjâluvâttâlmân merkkim ohtâvuodâst ovdedičii algâaalmug sämmiláid kullee ulmui vuoigâdвуodâi olášume. Iävtuttâsâst alemus haldâttâhriehti siäiluččij majemuš nubâstusuuccâmorgaanin, mutâ tááláá iähtun rájálub toimâvaldijn. Alemus haldâttâhriehti puávtáččij väldid čuávdimnâál vaiduid, main lii agâstállum nabdos olgoštmit tâi mielâvâäldist. Taat lii váldálii uáinu miel tehálâš torvo ovtâskâs ulmuu riehtisuáján.

Uđđâ pyereestvaijeemkuávluin lii kuávdášláš rooli kielâlij vuoigâdnuođâi olášumeest

Säämi kielâlaahâ miáruštâl sámmilij kielâláš vuoigâdnuođâid, main kuávdášlii uási hámmeje kielâlij vuoigâdnuođâi olášume almoliijn palvâlusâin. Sosiaal- já tiervâsvuođâhuolâttâs uđâsmittem, mii puátá vuáimán 2023, lii eromáš merhâšittee, já uđđâ pyereestvaijeemkuávlui rooli lii kuávdášláš tast, maht sámmilij kielâliih vuoigâdnuođah olášuveh puátteevuođâst. Oovtviárdásâšvuođâvâldáláš iävtuttij ciälkkámušâinis nuuvt valmâštállámmuddoost ko ovdâskode váljukoddekulámist, ete sosiaal- já tiervâsvuođâhuolâttâs ornimlaahân kolgâččij asáttid sámmielâlij sosiaal- já tiervâsvuođâpalvâlusâi ornimkenigâsvuođâ. Ornimkenigâsvuođâ ij kuittâg kirjettum ovdâskode tuhhiitem lahâasátmân, peic sosiaal- já tiervâsvuođâhuolâttâs ornimân kyeskee laavâ 5 §:n lii kirjettum čuávuvávt (2–3 mom.) vuoigâdnuođâst kevttid sámmielâ:

Äššigâsâst lii vuoigâdnuođâ kevttid sámmielâ sámmilij päikkikuávlui kieldâin pyevtittum sosiaal- já tiervâsvuođâhuolâttâs palvâlusâin sehe Laapi pyereestvaijeemkuávlui kuávlust tagarijn sosiaal- já tiervâsvuođâhuolâttâs palvâlusâin, moh pyevtittuvvojeh tuše päikkikuávlui kieldâi ulguubeln leijee toimâohtâduvâin. Lasseen äššigâsâst lii vuoigâdnuođâ kevttid sámmielâ Laapi pyereestvaijeemkuávlui kuávlust päikkikuávlui kieldâi ulguubeln leijee toimâohtâduvâin pyevtittum sosiaal- já tiervâsvuođâhuolâttâs palvâlusâin, maid Laapi pyereestvaijeemkuávlui lii adelâm päikkikuávlui kieldâi ässei kevttimân 4 §:st uáivildum palvâlusâi finnimvuođâ vuáđuld. Vuoigâdnuođâst kevttid sámmielâ asáttuvvoo mudoi säämi kielâlaavâst (1086/2003)

Jis sosiaal- tâi tiervâsvuođâhuolâttâs pargoviehâ ij haaldâš äššigâs kevttim seevvim- tâi eres kielâ tâi äššigâs ij vádulâšvuođâ tâi eres suujâ keežild pyevti addiittállâđ, kalga ton lasseen, mii 1 já 2 momentist asáttuvvoo, palvâlusâi addeldijn máhđulâšvuođâi mielđ huolâttid tulkkumist já tuulhâ hahâmist.

Smiettâmušâstis (StVM 16/2021) sosiaal- já tiervâsvuođâváljukodde kuittâg ceelhiij ohtânid vuáđulahâváljukodde ciälkkámušâstis adelem vátámâšân tast, ete statârääđi kalga čuávnuđ já árvuštállâđ uđâsmittem olášuttem vaiguttâsâid sámmielâlij vuoigâdnuođâi keevâtláš olášumán já älgid táárbu mielđ tarbâšláš toimâid visásmittid pyeccei já äššigâsâi máhđulâšvuođâ uázžud jieijâskielâlii palvâlem. Oovtviárdásâšvuođâvâldáláš kiäččá, ete sámmilij palvâlusâi turvim várás lii kuávdášláš, ete uđâsmittem olášutmist huámášuvvojeh vijđáht sámmilij jiešmeridemvuođâvuođâ sehe kielâliih vuoigâdnuođah.

Sámmilij ohtâvuođâvâldimijn almoon kielâ mättee áámmátulmui váilum

Oovtviárdásâšvuođâvâldáláš lii majemui iivij váldám ihásávt vuástá 5–10 sámmilij ovtviárdásâšvuođâ lahtojeeje ohtâvuođâvâldim. Ohtâvuođâvâldimij uccâ meereest huolâhánáá ohtâvuođâvâldimeh kiedâvušeh vijđáht sosiaal- já tiervâsvuođâpalvâlusâid, škovlim já sámmilâid čyeccee hemâdem. Stuárráámuu uásist tábâhtusâin oovtviárdásâšvuođâvâldáláš lii adelâm ravvuid oovtviárdásâšvuođâ ovdedem várás, mutâ uási tábâhtusâin lii ovdánâm täärhib čielgâdmân.

Ohtâvuođâvâldimijn kiärdoo teeman lii kielâ mättee áámmátulmui váilum. Rekrytistemkeččâlmijn huolâhánáá pijssájejee sámmielâ kielâttááidui haldâšeejee pargoviehâ ij lah finnimist. Čuolmâ čuávdimân kalga pieijâđ naavcâid sehe kielâ škovliittâsân já sierâ suorgij mättee škovlimân sámmilij päikkikuávlust.

Sámmielâi já sámmielâlii máttááttâs tiileest lii tábâhtum huámášittee ovdánem majemui iheluvij ääigi. Vuáđumáttááttâslaavâ mielđ sámmilij päikkikuávlust uáppein lii vuoigâdnuođâ váldu-uásist sámmielâláš

máttááttásân. Päikkikuávlv ulguubeln taan sullásâš vuoigâdvuotâ já toid lahtojee kieldâi kenigâsvuodâh iä lah. Ko huámâšuvvoo, ete tääl suullân 80 % sämpárnáin ääsih päikkikuávlv ulguubeln, lii aggâ kojâdiđ, lii-uv taat sierâ kiedâvuššâm aassämpäihi vuáđuld agâstállum. Sämielâlâš máttááttâs fálloo jo muáddi stuáráamu kaavpugist. Päikkikuávlv ulguupiälâsii sämielâlâi máttááttâs lahâasâtemvuáđu já ekonomâlij toorjârâhtusij ovdedem išedičij turviđ vijdâsubboht sämpárnái máhđulâšvuodâ uázžuđ máttááttâs jieijâs kielân.

Vuoigâdvuotâ sämielâlâš arâšoddâdmân ij lah räijejum siämmáá náálá kuávlulávt ko sämielâlâš vuáđumáttááttâs. Arâšoddâdmist tohâlij sämielâlâlij arâšoddâdem áámmátulmui vânuvuoatâ lii eromâš koorâs. Siämmâst sämielâlâlij kielâlâvgumij sajadâh já ruttâdem lii távjá epivises vuáđu alne. Hinâh sämielâlâlij áámmátulmui škovlimân puoh suorgijd puátteevuodâst pyereduvvojeh piejâmáin naavcâid sehe kielâ mättee já kielâ iälâskittee párnái arâšoddâdmân.

Pajeulmui sajasâšise vááijuvvuodâid kalga tivvood

Sämitigge piivdij kiđđuv 2021 oovtviárdâsâšvuodâvâldáliist ciälkkámuš pajeulmui sajasâšiseest. Pajeulmui sajasâšise lii ennuv rájálub ko eres eennâmtuálurâttejei. Nubenáál ko eres eennâmtuálurâttejeeh, pajeulmuuh iä ovdâmerkân pyevti uázžuđ sajasâšise vaanhimijrijâ tâi viärjukenigâsvuodâ tiet. Taat rajim čuáccâ eromâšávt nuorâ sämmilâid. Vâldâlâš keejâi, ete pajeulmui sajasâšise kärživuodâst eennâmtuálurâttejei máhđulâšvuodâi uázžuđ sajasâšise iähtun šadda vaarrâm oovtviárdâsâšvuodâlaavâ kieldim njuolgâ olgoštmit. Oovtviárdâsâšvuodâvâldálii ciälkkámuš maŋa sosiaal- já tiervâsvuodâ-ministeriö lii porgâškuáttám lahâasâtem uđâsmitem oovdân.

Avžuuttâsah

- Sämitiggelaavâ kalga uđâsmittid sämmilij jiešmeridemvuoigâdvuodâ nanodejee vuovvijn.
- Sämmilij sosiaal- já tiervâsvuotâpalvâlusâi turvim várâs soti-uđâsmitem olâšutmist kalga huámâšid vijdâht sämmilij jiešmeridemvuoigâdvuodâ sehe kielâlijd vuoigâdvuodâid.
- Sämmilij kielâlij vuoigâdvuodâi olâšum hettejejee reesuursvâánán kalga västidid piejâmáin lase naavcâid kielâ škovlimân sehe sierâ suorgij mättei škovlimân sämmilij päikkikuávlust.

